

Vastaus valtuustoaloitteeseen lapsivaikutusten arvioinnista päätöksenteon tueksi

KH 24.02.2025 § 26

483/00.02.10.00/2024

Lisätiedot:

hyvinvointipäällikkö Laura Salomaa, puh. 040 194 8508

sivistystoimen suunnittelija Henna Turunen, puh. 050 382 6265

etunimi.sukunimi@kauniainen.fi

Valtuutettu Mollgrenin 16.9.2024 jättämässä valtuustoaloitteessa esitetään, että Kauniaisten kaupunki ottaa käyttöön lapsivaikutusten arvioinnin automaattiseksi osaksi kaupungin päätöksentekoa. Valtuustoaloite on **oheismateriaalina**.

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arvioinnin perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS), joka on ollut Suomessa voimassa vuodesta 1991 lähtien. Lapsivaikutusten arviointi on tärkeä osa lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa ja lasten oikeuksien edistämistä ja turvaamista.

Lapsivaikutusten arvioinnissa arvioidaan päätöksen, toimenpiteen tai toiminnan vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.

Lapsilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita. Lapsivaikutusten arviointi kannattaa monissa tapauksissa ulottaa myös 18 vuotta täyttäneisiin nuoriin. Esimerkiksi arvioitaessa lukio- tai ammatillista koulutusta, on luonnollisesti perusteltua tarkastella vaikutuksia myös 18 vuotta täyttäneisiin opiskelijoihin.

Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on keskeinen osa lapsen oikeuksien toteutumista ja vastuullista päätöksentekoa. YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS) edellyttää lasten edun ensisijaisuuden huomioimista kaikessa päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on tunnistaa ja arvioida päätösten, toimenpiteiden ja toimintatapojen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellyttää, että kunnan on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin (6 § hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen). Lapsivaikutusten arviointia edellyttää myös mm. seuraava lainsäädäntö:

- Lapsen oikeuksien sopimus (3 artikla, lapsen edun ensisijaisuus)
- Alueidenkäyttölaki (9 §)
- Hallintolaki (31 §, 34 §)
- Varhaiskasvatustalaki (20 § osallisuus ja vaikuttaminen, 24 § varhaiskasvatuksen arviointi)
- Perusopetuslaki (21 § koulutuksen arviointi, 47 a § osallisuus ja oppilaskunta)
- Lukiolaki (33 § opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta, 56 § koulutuksen arviointi ja laadunhallinta)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (106 § opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta, 126 § koulutuksen arviointi ja laadunhallinta)

Lapsivaikutusten arviointi Kauniaisten kaupungin päätöksenteossa

Kaupunginvaltuuston 11.11.2024 (§ 55) hyväksymässä talousarviossa vuodelle 2025 on asetettu strategiseksi toimenpiteeksi edellytysten luominen hakeutua Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malliin. Keskeinen osa tätä prosessia on lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) kehittäminen ja vakiinnuttaminen osaksi kaupungin päätöksentekoa. Malliin liittyminen edellyttää, että kunnassa on valmiudet arvioida päätösten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin sekä ottaa lasten näkökulmat systemaattisesti huomioon.

Lapsiystävällinen kunta -malliin hakeutuminen alkaa nykytilankartoituksella, jossa arvioidaan kunnan toimintatapoja lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien näkökulmasta. Kartoituksen pohjalta laaditaan kehittämissuunnitelma, jonka yksi keskeinen painopiste on lapsivaikutusten arvioinnin käytön vahvistaminen ja laajentaminen kaikille toimialoille.

UNICEF:in edellytykset Lapsiystävällinen kunta -malliin hakeutumiselle

Jotta Lapsiystävällinen kunta -mallin mukainen kehittämistyö voi toteutua kunnassa onnistuneesti, [UNICEF](#) edellyttää, että seuraavat pääperiaatteet toteutuvat:

- Keskittyminen haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja suurimpiin lapsenoikeusongelmiin. Kunta valitsee toimintasuunnitelmansa tavoitteiksi nykytilan kartoituksessa tasolla 1–2 olleita indikaattoreita, jotka osoittavat, missä suurimmat lapsen oikeuksiin liittyvät ongelmat ja puutteet kunnassa ovat.
- Lasten osallisuuden varmistaminen. Yksi kunnan toimintasuunnitelman tavoitteista tulee suoraan kunnan lapsilta ja nuorilta, ja lasten osallisuus toteutuu kaikissa kehittämistyön vaiheissa, mukaan lukien tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.
- Koko kunnan sitoutuminen kehittämistyöhön. Lapsiystävällinen kunta -työn toimenpiteiden tulee koskea mahdollisimman laajasti kunnan eri toimialoja. Työtä koordinoi riittävästi resursoitu Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori ja -koordinaatioryhmä.
- Pitkäkestoisten muutosten tavoittelu. Tavoitteena on saada aikaan pysyviä parannuksia lasten hyvinvoinnissa ja oikeuksien toteutumisessa.
- Aktiivinen ja avoin viestintä. Kunta viestii kehittämistyöstään niin organisaation sisällä kuin kuntalaisille, mukaan lukien lapsille.

Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen osana malliin hakeutumista

Kauniaisissa lapsivaikutusten arviointi on jo osa sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialan päätöksentekoa, mutta Unicefin malliin hakeutumisen myötä sen käyttöä laajennetaan ja yhtenäistetään koko kaupungin tasolla. Sen kehittämiseksi sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala valmistelee ohjeistuksen ja toimintamallin, jonka avulla lapsivaikutusten arviointi voidaan ottaa systemaattisemmin käyttöön kaikilla toimialoilla osana niiden operatiivista työtä.

Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto tarkoittaa:

- Eri toimialojen ohjeistamista lapsivaikutusten arvioinnin soveltamiseen päätöksenteossaan.
- Arviointimenetelmien yhdenmukaistamista selkeillä ohjeilla ja työkaluilla.

- Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönottoa vaiheittain koko kaupungin tasolla, kun ohjeistus ja toimintamalli ovat valmiina.
- Lapsivaikutusten arviointi otetaan käyttöön erityisesti silloin, kun päätöksellä on keskeisesti vaikutusta lapsiin ja nuoriin.

Mallin käyttöönoton aikataulu ja eteneminen:

Alustavan aikataulun mukaan sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialan johdolla käynnistetään prosessi kevään 2025 aikana, jolloin kartoitetaan erityisesti tasolla 1–2 olevia indikaattoreita kunnan toiminnassa. Lakisääteinen hyvinvointisuunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tarjoavat luontevan pitkän aikavälin toimintasuunnitelman kehittämistyölle, joskin kehittämiskohteita tullaan edelleen tarkentamaan palveluiden omissa toimintasuunnitelmissa.

Tavoitteena on, että Kauniainen hyväksytään mukaan Lapsiystävällinen kunta -malliin vuodesta 2026.

Mallin käyttöönotto etenee neljässä vaiheessa:

- Nykytilankartoitus ja tietoisuuden lisääminen – selvitetään kunnan nykyiset käytännöt, tarjotaan päätöksentekijöille ja viranhaltijoille tietoa lapsivaikutusten arvioinnin merkityksestä.
- Toimintaan siirtyminen – kehitetään käytännön työkalut ja arviointimenetelmät, joita sovelletaan eri toimialoilla.
- Järjestelmällinen lapsivaikutusten arviointiprosessi (LAVA) – vakiinnutetaan säännöllinen ja systemaattinen arviointi päätösten vaikutuksista lapsiin.
- Seuranta ja päätöksenteko

Kaupunginhallitus seuraa mallin käyttöönottoa osana Lapsiystävällinen kunta -prosessia. Koska malliin kuuluu Unicefin kautta tulevaa raportointia, erillistä kaupunginhallituksen vuosittaista seuranta ei välttämättä tarvita.

Lapsivaikutusten arviointia koskevat asiat tuodaan päätettäväksi kaupunginhallitukselle, koska malli koskee koko kaupunkia. Strategisena toimenpiteenä Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli kuuluu kuitenkin myös kasvatusta ja koulutusvaliokuntiin, joten näiden valiokuntien roolia prosessissa arvioidaan.

Mikäli Kauniainen ei valikoidu mukaan Lapsiystävällinen kunta -prosessiin, kaupunginhallitus arvioi lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistä ja seurantaan itsenäisenä kokonaisuutena.

Kaupunginjohtaja Christoffer Masar:

Kaupunginhallitus päättää

1. esittää valtuustolle, että se merkitsee tiedoksi edellä olevan vastauksena valtuustoaloitteeseen ja toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi,
2. hyväksyä lapsivaikutusten arvioinnin vaiheittaisen jalkauttamisen osana Lapsiystävällinen kunta -prosessia.

.....

Keskustelun aikana jäsen Satu Mollgren teki varajäsen Saana Nuutisen ja varapuheenjohtaja Tiina Rintamäki-Ovaskan kannattamana seuraavanlaisen vastaesityksen 15.1:

"15.1 Lisäys päätökseen (Mollgren Satu)

Isommissa lapsia koskevissa päätöksissä toteutetaan lapsivaikutusten arviointia jo vuonna 2025."

Esitys hyväksyttiin yksimielisesti.

Päätös:

Kaupunginhallitus päätti

1. esittää valtuustolle, että se merkitsee tiedoksi edellä olevan vastauksena valtuustoaloitteeseen ja toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi,
2. hyväksyä lapsivaikutusten arvioinnin vaiheittaisen jalkauttamisen osana Lapsiystävällinen kunta -prosessia.

Lisäksi kaupunginhallitus päätti, että isommissa lapsia koskevissa päätöksissä toteutetaan lapsivaikutusten arviointia jo vuonna 2025.

Oheismateriaali:

Valtuustoaloite